

Л. Залізняк

АРХЕОЛОГІЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ У КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКІЙ АКАДЕМІЇ

У Національному університеті «Києво-Могилянська Академія» проводиться унікальний освітньо-науковий експеримент, суть якого полягає в поєднанні новітніх освітніх технологій з академічною наукою. Вперше в історії української освіти майбутніх археологів готують не університетські викладачі, а провідні науковці Інституту археології НАН України.

Україна має дуже давнє і надзвичайно яскраве доісторичне минуле. Події, що сталися на українських теренах у первісні часи, були підґрунтям власне української національної історії, вони суттєво вплинули на історичний процес усєї Східної Європи, а деякі з них зумовили історичні долі народів величезних обширів Євразійського континенту. Пояснюється це геополітичним місцем України на карті Європи. Усілякі новації зі стародавніх культурних центрів Середземномор'я потрапляли у Східну Європу саме через територію України. Тому наша країна znana в світі величезною кількістю різноманітних археологічних пам'яток, багато з яких унікальні за своїм культурним та науковим значенням.

Найдавніші людські істоти на сході Європейського континенту з'явилися близько 1 млн років тому саме в Україні, звідки пізніше відбулося їх розселення у північно-східному напрямку. Землеробство прийшло у Східну Європу з Балкан через Україну. Близько 6 тис. років тому з надчорноморських степів почалося розселення індоєвропейських народів. Північно-Західна Україна була батьківщиною не тільки власне українців, а й більшості слов'янських народів. З античних центрів Північного Надчорномор'я культурні впливи греко-римської цивілізації поширювалися серед первісних племен Східної Європи. Київська Русь була першою середньовічною державою регіону, історичний досвід якої став підґрунтям для державного будівництва литовців, росіян та інших східноєвропейських народів. Надзвичайне багатство археологічних пам'яток України робить її дуже привабливою для зарубіжних археологів. Адже ключі від багатьох таємниць

європейської історії лежать у культурних нашаруваннях незчисленних стоянок, городищ та курганів України.

Все це зумовлює велику потребу у фахівцях з археології, антропології, культурології первісності, музеєзнавства, охорони пам'яток історії та культури. У розвинених країнах Європи їх питома вага серед гуманітаріїв значно вища, ніж в Україні. Діючих археологів у нас близько двох сотень, що на порядок менше, ніж, наприклад, у значно біднішій на археологію Польщі і в 25 разів менше, ніж у Великобританії чи США. Причому переважна більшість фахових археологів України сконцентрована у Києві, а саме в Інституті археології НАН України. Це створює виняткові умови для підготовки фахових археологів у київських університетах. Однак науково-педагогічний потенціал столичних археологів, на жаль, майже не задіяний в університетській освіті столиці. З радянських часів академічні вчені майже не залучаються до підготовки археологів на історичних факультетах вузів.

Така ситуація з археологією в університетах України дисонує зі стандартами європейської науки та освіти. Адже саме університети є головними науковими центрами (і не тільки в галузі археології) в розвинених країнах Європи. Ще актуальнішою стає проблема розвитку археологічної науки в українських університетах через хронічні фінансові негаразди, внаслідок чого потерпає Національна академія наук України.

Варто нагадати, що в університетах Західної Європи та Америки викладають саме науковці, а не окрема професійна група викладачів. Поява останньої в радянській вищій освіті пов'язана із заснуванням Академії наук. Саме в ній були зосереджені вчені, а читання лекцій у вузах стало функцією викладачів вищої школи. Зрозуміло, виникали певні складності в поповненні академічних наукових структур талановитою молоддю, яка до того ж не завжди мала змогу отримати знання безпосередньо від їх творців.

Як відомо, перший університет Східної Європи — Києво-Могилянська Академія —

був започаткований майже чотири століття тому за зразками знаних західноєвропейських університетів. Вірність історичній традиції стала додатковим стимулом для узгодження навчальних програм НаУКМА з сучасними нормами і загальними тенденціями європейської університетської освіти, зокрема і в галузі археології та первісної історії.

Фундатором археологічної освіти в Києво-Могилянській Академії був відомий археолог Микола Чмихов. Трагічна смерть завадила першому завідувачу кафедри культурології та археології відкрити в НаУКМА магістерську програму з археології. Це сталося лише 2000 р., коли у Національному університеті «Києво-Могилянська Академія» було відкрито дворічну магістерську програму «Археологія та давня історія України», зорієнтовану на поглиблене і всебічне вивчення первісної історії людства. Завдяки спільним зусиллям Києво-Могилянської Академії та Інституту археології НАН України майбутні фахівці з давньої історії України мають унікальну можливість прослухати 30 авторських курсів лекцій провідних археологів України. Крім традиційних курсів з археології кам'яної, бронзової, скіфо-сарматської доби, античності, ранніх слов'ян, Київської Русі плануються лекції з індоевропейстики, походження слов'янських народів, археології українського козацтва, антропології, нумізматики та інших палеоісторичних дисциплін. Унікальність нової програми магістерської підготовки археологів у НаУКМА полягає в тому, що всі дисципліни читають провідні фахівці України із зазначеної проблематики. Потужний науковий

потенціал Інституту археології НАН України дозволив залучити для читання лекцій фахівців вищої кваліфікації: 7 докторів і 12 кандидатів історичних наук. Безпосереднє поєднання академічної науки з вищою освітою гарантує високий рівень знань майбутніх фахівців з археології та давньої історії і відкриває нові перспективи для пошуку та залучення здібної молоді до старіючої академічної науки.

Програма навчання магістрів історії за спеціалізацією «Археологія та давня історія України» скерована на підготовку фахівців вищої кваліфікації, готових до захисту кандидатської дисертації після дворічної аспірантури. Випускник магістратури отримує диплом магістра історії зі спеціалізацією «Археологія та давня історія». Він матиме змогу працювати в установах, що відповідають його спеціальності «магістр історії»: науково-дослідних інститутах, музеях, регіональних центрах археології та охорони пам'яток історії та культури, а також викладати у середній та вищій школі історичні дисципліни, бути референтом чи науковим консультантом з широкого кола питань історії, археології, культури, працювати у відділах історії та культури газет, журналів, у культурних представництвах за кордоном тощо.

Безпрецедентне поєднання наукового потенціалу академічного інституту з новими освітніми технологіями столичного університету дозволить готувати висококваліфікованих українських археологів. Досвід такого експерименту може бути корисним у складній справі трансформації української освіти та академічної науки.

Одержано 25.02.2001